

*Materiaal voor literatuurlessen tijdens het schoolvak Nederlands
in de bovenbouw van havo en vwo*

Lesbrief 8

DE LICHTJAREN

Jens Meijen

ontwikkeld door Nienke van Doeselaar
vanuit de opleiding Nederlandse Taal en Cultuur
augustus 2022

Inleiding

Extreme hitte, langdurige droogte of overstromingen. De gevolgen van klimaatverandering zijn niet meer weg te denken uit het dagelijkse nieuws. Ook veel schrijvers houden zich bezig met het klimaat in hun werk. Er verschijnen steeds meer boeken waarin de klimaatcrisis een belangrijk thema is. Deze boeken worden vaak klimaatfictie genoemd: verhalen die je op een of andere manier aan het denken zetten over klimaatverandering, de rol die mensen hierin spelen en mogelijke gevolgen hiervan. In verhalen kun je vanuit verschillende perspectieven naar de aarde kijken en naar de manier waarop mensen met de natuur omgaan.

In de komende les(sen) besteed je aandacht aan klimaatfictie. Aan de hand van een boek, een toneelstuk of een dichtbundel denk je na over klimaatverandering en ga je hier ook over in gesprek met je medeleerlingen. Je gaat nadenken over de rol die literatuur zou kunnen spelen in de klimaatcrisis. Kunnen verhalen ons als lezers helpen om op andere manieren te kijken naar het klimaat? Hoe gaan mensen om met de aarde en hoe verschillen ze daarin van elkaar? Hoe zou de toekomst eruit kunnen zien als we niks zouden doen om klimaatverandering tegen te gaan? En welke gevolgen heeft dat voor de natuur en voor samenlevingen?

De lichtjaren

In een toekomstige wereld zijn de zomers bijna ondraaglijk heet door klimaatverandering. Water staat op rantsoen zodat er niets verspild wordt en de rijksten zijn al naar het koelere Noorden gevlucht. In deze wereld leven ook twee jonge dertigers, die op een dag met de post een kreeft ontvangen. Een levende heremietkreeft, waarvan ze geen idee hebben wie die aan hen gestuurd heeft, maar waar ze zich toch verantwoordelijk voor voelen. Hun zoektocht naar de afzender van de kreeft leidt hen naar vragen over wat het betekent om mens te zijn in deze wereld, vragen over kinderen krijgen en over relaties en vriendschappen.

Literatuur

De lichtjaren

Jens Meijen

De Bezige Bij, Amsterdam 2021

Opdracht 1

De lichtjaren speelt zich af in de toekomst. Vaak zijn toekomstverhalen een **utopie** of juist een **dystopie**. Een **utopie** is een denkbeeldige, onbereikbare ideale samenleving; een wereld met alleen maar vrede, gelijkheid, verdraagzaamheid, enzovoorts. Een **dystopie** is juist het tegenovergestelde: een denkbeeldige samenleving die zo angstaanjagend en afschrikwekkend is dat je er absoluut niet zou willen wonen.

- a. Zou je *De lichtjaren* eerder een utopie of een dystopie noemen? Leg je antwoord uit.
- b. Speelt het klimaat in dit boek ook nog mee in je antwoord op de vorige vraag? Zo ja, op welke manier? En zo nee, waarom niet?

Over het toekomstbeeld dat hij in *De lichtjaren* laat zien, vertelt de auteur, Jens Meijen, het volgende in een interview:

Mijn personages leven in een oververhitte wereld, waarin water gerantsoeneerd moet worden. Ze leven voornamelijk 's nachts, omdat het dan koeler is. Dat lijkt extreem, maar als je je in de klimaatproblematiek verdiept en weet welke doemscenario's mogelijk zijn, dan zou ik er wel voor tekenen. Dat is wat ik wil laten zien: ook in die context kun je nog een betekenisvol leven leiden, ook dan kun je nog feesten, relaties aanknopen en gelukkig zijn. Oké, mijn personages moeten het met minder doen, maar ze doen het wel.¹

- c. Hoe komt het toekomstbeeld in het boek op jou over? Vind je het bijvoorbeeld angst-aanjagend of opbeurend; hoopgevend of juist hopeloos? Waar komt dit door?
- d. 'Ook in die context [van klimaatverandering] kun je nog een betekenisvol leven leiden,' stelt Meijen. Vind je dat *De lichtjaren* dit goed laat zien? Waarom wel of niet?

Opdracht 2

Lees het onderstaande fragment en beantwoord de vragen.

De winters zijn hier met de jaren steeds groener geworden, de zomers steeds geler, oranje, roder, ondraaglijker. Het begon met kleine dingen. We konden plots in december zonder jas naar buiten en in februari in zee zwemmen. Daarna hadden we het hele jaar door last van muggen en hoorde je nauwelijks nog vogels – geen duiven die samentroepen op het stadsplein, geen meeuwen die rond de kranen cirkelden. Toen zagen we mensen met grote reibussen massaal verhuizen terwijl de lijnbussen hier elk jaar afnamen in aantal, van om het kwartier naar om het uur, naar eentje per dag, naar bijna geen enkele meer. (p. 48)

---

¹ 'Jens Meijen in een interview over zijn boek *De lichtjaren*.' *HUMO*, 17 augustus 2021, via <https://www.arts.kuleuven.be/nieuws/jens-meijen-in-een-interview-over-zijn-boek-de-lichtjaren-het-leven-is-een-bizarre-kermis-en-we-zitten-allemaal-op-de-rups>.

- a. Hoe ver in de toekomst speelt dit verhaal zich af volgens jou, als je alleen kijkt naar dit fragment?
- b. Geef een voorbeeld uit de roman van een manier waarop dit veranderde klimaat het dagelijkse leven van de personages beïnvloedt.
- c. Kun je ook een voorbeeld uit de actualiteit noemen van 'kleine dingen' (zoals ze hier genoemd worden) die wijzen op klimaatverandering?
- d. Als je nadenkt over toekomstscenario's voor de rest van deze eeuw, hoe zou je dit toekomstbeeld dan zelf invullen? Welke verschillen/overeenkomsten zie je daarin met het toekomstbeeld uit *De lichtjaren*?

Opdracht 3

De personages in het boek leven in een toekomstige samenleving waarin klimaatverandering de wereld ingrijpend heeft veranderd. In het volgende fragment lees je iets van hoe het hoofdpersonage hier naar kijkt:

Om ons heen staan bomen, maar ongeveer de helft heeft nu een verbleekte, witte stam. Ze zijn niet helemaal dood, want ze hebben nog bladeren, maar ze schijnen ook niet meer te groeien. Ze zijn bevroren in de tijd. Eigenlijk lijken ze wat op monumenten, maar ze vieren of gedenken niks. Het voelt eerder alsof ze ons erop wijzen dat wij, mensen, hier waren, dat we dit allemaal zelf gedaan hebben. En we zijn er nog steeds, zeggen de bomen, we gaan niet weg, wat jullie ook doen. (p. 44)

- a. Hoe kijkt dit personage hier naar de natuur? Is dit overwegend positief of negatief, denk je? Leg je antwoord uit.
- b. Wat valt je op aan de manier waarop de bomen hier beschreven worden?
- c. Wat betekent het volgens jou dat de bomen zeggen: 'Wij gaan niet weg, wat jullie ook doen'?
- d. Wat is een 'monument van klimaatverandering', denk je?
- e. Kun je ook een voorbeeld uit onze wereld noemen van zulke 'monumenten' van klimaatverandering?

Opdracht 4

Hoewel je in de roman duidelijk merkt dat klimaatverandering een grote rol speelt, is dat volgens de auteur toch niet waar het boek uiteindelijk over gaat. In een interview vertelt hij daar het volgende over:

Ik schrijf over het klimaat omdat de huidige situatie me, zoals veel mensen van mijn generatie, grote zorgen baart. Maar *De lichtjaren* is geen klimaatroman. Ik gebruik het klimaat als vehikel om iets anders te vertellen. Dit boek gaat ook en vooral over wat het is om mens te zijn, over kinderen

krijgen, over vriendschap, en ik zou het jammer vinden als het boek als een klimaatroman wordt weggezet.²

Volgens de auteur is klimaatverandering in *De lichtjaren* vooral een middel om het over de onderwerpen die hij hier noemt te hebben. Op de achtergrond speelt het klimaat altijd mee, maar het boek gaat uiteindelijk vooral over hele menselijke vragen en thema's.

- a. Kun je een voorbeeld noemen van de manier waarop klimaatverandering invloed heeft op vragen over mens-zijn en kinderen krijgen? *Tip: lees bijvoorbeeld pagina 61 nog eens.*
- b. Stelling: **In een boek dat zich in onze huidige tijd of de toekomst afspeelt, kun je het onderwerp klimaatverandering simpelweg niet weglaten.** Ben je het eens of on-eens met deze stelling? Beantwoord deze vraag eerst voor jezelf en noteer je voor- of tegenargumenten. Wissel dit daarna uit met je groepje.
- c. Stel dat je literatuur wil gebruiken om mensen aan het denken te zetten over klimaatverandering. Zou het volgens jou dan beter zijn om expliciet over het klimaat als hoofdonderwerp te schrijven, of het juist meer als achtergrond gebruiken om te laten zien hoe het andere (menselijke) vragen beïnvloedt (zoals Jens Meijen doet)? Leg je antwoord uit.

---

² Stijn de Wandeleer, 'Debuutroman van Jens Meijen: "Geluk is er ook in de veranderde wereld"'. *DeMorgen.be*, 9 oktober 2021, <https://www.demorgen.be/tv-cultuur/debuutroman-van-jens-meijen-geluk-is-er-ook-in-de-veranderde-wereld~b4c7fcba2/>.